

BIJBEL EN GEMEENTEGROEI

Totaal herziene editie

Stichting Facilite

Aanbeveling

Gemeentegroei is een handzaam middel voor mensen die beslissingen in geestelijke arbeid moeten nemen. In een oogopslag leren zij alle aspecten van hun werk te overzien.

Maar Gemeentegroei is geen wonderolie. Het moet bedachtzaam en kritisch worden toegepast. Deze brochure is bestemd voor wie wat dieper op deze zaken wil ingaan.

Deze brochure geeft kort antwoord op de vraag wat Gemeentegroei is, of het Bijbels is, of alles wat zich onder de naam 'Gemeentegroei' aandient in orde is en met welke problemen in de uitvoering je te maken kunt krijgen. Die vier punten komen in vier hoofdstukjes aan de orde.

Dit is een volledige herziening van een brochure onder dezelfde naam, die in het Nederlands en het Frans beschikbaar is. *1

Abram J. Krol

April 2020

*1 *Bijbel en Gemeentegroei* en *Bible et Croissance de l'Eglise*, auteur Abram J. Krol en uitgegeven door Stichting Facilite in eigen beheer.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Kun je iets doen aan de groei van de kerk?	Pag. 3
Hoofdstuk 2	Een onderbouwing van de gezondheidskenmerken	Pag. 5
Hoofdstuk 3	Een kritische kijk op Gemeentegroei	Pag. 10
Hoofdstuk 4	Struikelblokken voor de groei van de gemeente	Pag. 15
Nawoord		Pag. 18

Hoofdstuk 1 Kun je iets doen aan de groei van de kerk?

Gemeentegroei is de studie naar de factoren die de gezondheid van kerken bestudeert. Het heet ook wel: Praktische Theologie of Kerkelijk Management. Gemeentegroei is daarvan een evangelische variant. Ze adviseert kerken en hun leiders. Gezonde kerken groeien - of kunnen minstens op een stabiel niveau blijven. Vandaar de naam Gemeentegroei. Oorspronkelijk werd het woord gebruikt voor een stroming in de zendingwetenschap. Die stroming leerde dat door de verkondiging van het Evangelie mensen tot geloof kunnen komen, waarop ze zich aansluiten bij een kerk, dus: Gemeentegroei. Daarom werden al snel de inzichten van Gemeentegroei ook toegepast op de lokale gemeenten. Deze beweging vindt haar oorsprong bij een Amerikaanse zendeling, dr. Donald MacGavran, die adviezen gaf voor gezond zendingswerk.

De Gemeentegroei-beweging deed in de jaren '70 van de vorige eeuw al een belangrijke ontdekking. Anders dan velen dachten, waren behoudende kerken stabiel en beter in staat om te groeien dan gemeenschappen met een vrijere of lossere opinie. Dat is trouwens de al tijdurende strijd in de kerken. Rechtzinnig tegen vrijzinnig of behoudend tegenover progressief.

Enkele voorbeelden uit de recente kerkgeschiedenis: Enkele gerenommeerde kerkgenootschappen in de V.S. verloren miljoenen leden, zoals de United Methodist Church en de Presbyterian Church (U.S.A.). Toch steeg in die tijd het aantal kerkleden en kerkbezoekers in het hele land aanzienlijk. Vooral de pinkster- en charismatische gemeenten zaten in de lift en ook behoudende evangelische denominaties. Elders in de wereld zag je hetzelfde. De grote protestantse kerkgenootschappen in Nederland, bijvoorbeeld, verloren in de tweede helft van de vorige eeuw samen ook al miljoenen leden (nu de Protestantse Kerk in Nederland). En zelfs in Zuid-Korea, waar sprake was van een geestelijke opwekking en tegelijk een aanzienlijke kerkgroei, zag je dat de meer behoudende kerken beter groeiden dan minder sterk geprofileerde kerken. Vooral de (daar overwegend behoudende) Presbyterianen zagen een snelle groei. Maar een liberaal presbyteriaans genootschap zag ledenverlies, terwijl overal in het land de kerken groeiden als kool.

Mensen zoeken een kerk omdat ze houvast nodig hebben en geestelijke oriëntatie. Als de boodschap onzeker en twijfelachtig is, neemt de drang om zich bij die kerk aan te sluiten, of erbij te blijven, aanzienlijk af. Voor twijfel heb je geen kerk nodig. Dat doet ieder mens vanzelf al. Deze logica vereist al dat je een heldere boodschap brengt.

Je kunt de stelling: 'Behoudende kerken groeien' nog wat verder uitwerken. Ten eerste groeien ook andere groepen, sekten bijvoorbeeld. De algemene stelling wordt dan: Een duidelijke boodschap is een voorwaarde voor groei of succes. Dat geldt voor alle groepen, instellingen, partijen enzovoorts. Ook voor kerken. Ten tweede kunnen we constateren dat je niet kunt zeggen: Hoe behoudender, hoe meer groei.' Je kunt te ver gaan, te dwangmatig worden of te overdreven. En dat werkt dan weer averechts. Ten derde, ook liberale groeperingen kunnen groeien. Ze groeien vaak min of meer parasitair, doordat mensen het te benauwd gaan vinden in een meer behoudende kerk. Maar ze kunnen ook groeien door een bijzondere persoonlijkheid of een bijzondere liturgie. Dan zie je daarin toch ook weer dezelfde principes terug: Duidelijkheid trekt mensen aan.

Een kerk kan zich op de Bijbel baseren, maar dat alleen garandeert nog geen groei. De kans op groei neemt wel toe, maar er spelen meer factoren mee. Dit is slechts een van de factoren die groei bevorderen. Toch is een heldere leer wel een hoeksteen voor groei. Alle andere factoren zijn afgeleid van de basis waarop een kerk staat. Vanuit de Heilige Schrift gezien ligt dit voor de hand. Kijk maar hoeveel moeite de apostelen zich getroosten om de gelovigen op het juiste spoor te houden. Zij wisten dat God een oprecht geloof zegent. Dat geloof is gebouwd op en komt voort uit de door God geopenbaarde boodschap. Dat vereist een duidelijke, Bijbelse leer.

Het is duidelijk dat God mensen vernieuwt, niet wij. Maar dat maakt ons niet passief. We kunnen zeker iets doen aan de gezondheid (en daarmee de groei) van de kerk. We kunnen ervoor zorgen dat we een Bijbelse leer brengen. Dat is een duidelijke opdracht in de Bijbel. En: een heldere leer bevordert de groei.

Ook andere groeifactoren die we onderscheiden, kunnen we verbeteren en versterken. De opvatting, die we vaak horen is dat alles 'nu eenmaal gaat zoals het gaat,' of: 'God zal het wel bepalen'. Dat maakt de mens passief en ontnemt hem alle verantwoordelijkheid. Dat is niet in overeenstemming met de Bijbel. We worden opgeroepen goed te doen, zonde te vermijden en de kerk goed te besturen. Actief! Dat is wat anders dan de gedachte dat we geheel passief zijn en dat onze inzet niet meetelt.

Net zo goed als je stoelen neerzet voor een vergadering moet je er ook geestelijk werk voor verzetten. De gedachte dat 'de Geest het wel zal doen' is vrome nonsens. God neemt ons onze verantwoordelijkheid, niet af. Hij wil ons in helpen in onze taak, maar zal ons niet vervangen of opzichschuiven. De Bijbel, wijst ons hierin de juiste richting.

De Bijbel instrueert ons een goed bestuur op te zetten, mensen in te schakelen, het Evangelie te verbreiden, pastorale zorg te verlenen, inspirerende erediensten op te zetten, de kwaliteit van de kerk te bewaken, de onderlinge verhoudingen zuiver te houden, naar buiten te treden met Woord en daad en nog veel meer. Gods water over Gods akkers laten lopen is niet goed. Dan verklaren we God schuldig voor alles wat er fout gaat. Geloof wordt gezegend. Luiheid en slapheid niet. "Kortom, ... wees

standvastig en onwankelbaar en zet u altijd volledig in voor het werk van de Heer, in het besef dat door de Heer uw inspanningen nooit tevergeefs zijn.” (1 Korintiërs 15: 58)

Zoals de apostelen zorgdroegen voor een goede geestelijke koers voor de gemeenten, zo moeten wij - zowel lokaal als bovenlokaal - de geestelijke gezondheid van gemeenten in de gaten houden en afwijkende meningen bestrijden. Over profetie lezen we: “... en daarna moeten de anderen het beoordelen.” (1 Korintiërs 14: 29) We moeten daarin actief optreden. Over de regionale zorg voor de gemeenten en hun leer spreken alle brieven in het N.T.

Het behoort tot onze taak om de leer in onze kerk gezond te houden. Daarmee leveren we een flinke bijdrage aan haar (mogelijke) groei. We kunnen mensen niet het geloof geven, maar we kunnen wel zorgen voor de omstandigheden waarin dat geloof het best gedijt. In die zin zijn we gemeente-groeiers. Dat is niet slechts een wens, het is een opdracht!

Hoofdstuk 2 Een onderbouwing van de gezondheidskenmerken

Punt voor punt gaan we de gezondheidskenmerken na, opgesteld door Stichting Facilite. *1 Deze punten beslaan een breed terrein. Elk punt staat voor een groot aantal activiteiten. Ze gelden natuurlijk ook voor zendingswerk, bewegingen, organisaties en zelfs voor clubs en studiegroepen in de kerk.

1. *Praktikale theologie*. Dat betekent een heldere leer en ook: een duidelijke ethiek. Onze boodschap moet levens veranderen. (Theologie slaat hier niet op een hogere studie, maar op de opvattingen van de kerk, zoals die in haar onderwijs doorklinken.) Dat onderwerp behandelden we al in hoofdstuk 1. Lees maar wat de apostel Paulus erover schrijft. Hij hecht daar enorm veel belang aan en beschouwt dat zelfs als essentieel. Dat geldt ook voor ons.

Afwijking van de leer van behoud door genade alleen, andere meningen over het God- en menszijn van Jezus, een andere kijk op de inspiratie van Gods Woord, een symbolische uitleg van de opstanding uit de doden en dergelijke ontmoeten een absoluut ‘nee’ in de Bijbel. Lees maar eens 1 Korintiërs 15: 1,2 of 2 Timoteüs 3: 14-17. Of over de opstanding: 1 Kor. 15: 14. Over de leer van de genade lezen we in Galaten 1:8: “Wanneer iemand u iets verkondigt dat in strijd is met wat ik u verkondigd heb, al was ik het zelf of een engel uit de hemel - vervloekt!” Stevige taal, niet?

2. *Doelgerichte training.* Een zichzelf respecterende gemeente geeft aan nieuwe leden en de eigen jeugd een aantal zaken mee. Dat gaat zowel om hun geloofsovertuiging als om een christelijke ethiek. Vandaar onze voorkeur voor het begrip 'training' boven 'vorming'. Het gaat om meer dan kennis alleen. Mensen leren een aantal vaardigheden die ze in kerk en evangelisatie nodig hebben. Dat is geheel in overeenstemming met de benaming van de eerste gelovigen in Christus: leerlingen of discipelen. De christelijke kerk van het begin was een beweging met volgelingen die veel nieuws moesten leren te doen en te geloven. Dat geldt nog steeds. In de gemeente leer je wat we voor ons heil en voor de opbouw van de gemeente nodig hebben.

Jezus had een uitgebreid vormingsprogramma en de apostelen volgden Hem daarin na. Lees bijvoorbeeld Matteüs 18: 15-19. Daar zie je dat de kerk de macht heeft om goed en kwaad, juist en fout te onderscheiden en maatregelen te nemen. Dat betekent ook dat er een gemeenschappelijke opinie bestaat, anders kun je niets besluiten. In Matteüs 28: 20 zegt Jezus: "... en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat ik jullie opgedragen heb." Zonder dat leerproces kweek je geen sterke volgelingen.

In 2 Timoteüs 2: 2 zien we het vormingsprogramma zoals Paulus dat toepaste. Maar hij schrijft vaak dat hij niets anders doet en brengt dan de andere apostelen. "Geef ... wat je van Mij hebt gehoord, door aan betrouwbare mensen die geschikt zijn om ook anderen te onderwijzen." Paulus instrueert Timoteüs (en anderen). Deze instrueert op zijn beurt 'betrouwbare mensen.' Die nemen het stokje over, en geven hetzelfde door aan 'anderen'. En zo gaat dat generatie op generatie verder. God zoekt een goed toegerust volk, waar Hij mee kan werken. Let op het belang van 'leren' in de Bijbel, in de zin van onderwijzen. Waar dat toe leidt? "... Om op te voeden tot een deugdzaam leven, zodat een dienaar van God voor zijn taak berekend is en voor elk goed doel volledig toegerust." (2 Timoteüs 3: 16,17)

3. *Effectief leiderschap*, dat is: leiders die leiding durven geven, maar niet op autoritaire wijze. Ze gaan voor de kudde van gelovigen uit, maar hun leiderschap is dienend van aard. Jezus heeft het daar vaak over. Je vindt dat ook heel puntig in 1 Petrus 5: 1-4: "Hoed Gods kudde ..., met belangeloze toewijding. Stel u niet heerszuchtig op tegenover de kudde..." De effectiviteit van een leider blijkt uit de mensen die hij inschakelt in geestelijke arbeid: "... om de heiligen toe te rusten voor het werk in zijn dienst. Zo wordt het lichaam van Christus opgebouwd." (Efeziërs 4:12) 'Het lichaam van Christus' is de gemeente.

Leiderschap is collectief, niet slechts een individuele zaak. Elke leider dient door anderen te worden geadviseerd en desnoods gecorrigeerd. Zo wees Paulus Petrus terecht (zie Galaten 2: 11-14). Daarom wordt er in 1 Timoteüs in meervoudige zin over leiderschap gesproken. Hetzelfde blijkt in Handelingen, als Paulus na zijn eerste zendingsreis in elke gemeente oudsten aanstelt. (14: 23)

4. *Groeibevorderende structuur.* Dat de gemeente/kerk gestructureerd was blijkt uit de verschillende taken en ambten, zoals oudsten, diakenen en opzieners met een lokaal gezag. Verder waren er apostelen, met een meer uitgebreid gezag, en nog anderen, zoals profeten en evangelisten. Dat waren allen geestelijke leiders voor de wereldwijde kerk, zodat ieder geestelijk gevoed kon worden en op het juiste spoor kon blijven.

We zien in de Bijbel dat Mozes maatregelen moest nemen om het volk Israël te besturen. Nehemia moet mensen charteren voor de bouw van de muur van Jeruzalem en daarvoor instructies geven en maatregelen treffen. De apostelen verdeelden taken en namen bijvoorbeeld ad hoc maatregelen om kerkelijke problemen op te lossen (Bijvoorbeeld Handelingen 15). "Alles moet op gepaste wijze en in goede orde gebeuren." (1 Korintiërs 14: 40)

Ook hier zien we dat onze verantwoordelijkheid en actie is vereist ter wille van goede resultaten.

5. *Inspirerende eredienst.* Het is duidelijk dat alle onderdelen van de eredienst, van het verwelkomen van mensen tot het onderlinge gesprek na afloop, invloed hebben op de aantrekkelijkheid van de kerk en haar kans om mensen aan te trekken. De vraag is alleen in hoeverre we dit actief kunnen beïnvloeden. Heeft onze inspanning effect op het tot geloof komen van mensen?

In 1 Timoteüs geeft Paulus adviezen aan zijn discipel Timoteüs. Hij gebruikt tal van actieve opdrachten: Leer, onderwijs, bewaar, vermaan, doe je best enzovoorts. Hij vertelt erbij dat dit de kracht van de gemeente ten goede komt, ja, daarvoor zelfs nodig is. "Daarom span ik mij ook in en strijd ik met zijn kracht...", zegt Kolossenzen 1: 29. Met welk doel? Dat vinden we in het voorgaande vers: "... om ieder tot volmaaktheid in Christus te brengen."

1 Korintiërs 14 beschrijft de gang van zaken in de eredienst. Ook hier zien we dat er orde moet zijn en dat maatregelen nodig zijn om wanorde tegen te gaan. Bij wanorde zullen mensen denken dat de gelovigen krankzinnig zijn (: 23), maar anders zullen ze tot God komen (: 26). Zo komt de Bijbelse profetie tot haar recht, tot opbouw, troost en bemoediging van allen (: 3; 31). Wie alles op zijn beloop laat, veroorzaakt chaos. We moeten ons inspannen om ook van de eredienst, studies, vergaderingen enzovoorts iets moois te maken.

6. *Visionair geloof.* Dit gaat om een visie voor de lange termijn, voortkomend uit ons geloof. Dat is een wezenlijk kenmerk van gemeenten die vooruit willen komen in aantal, evangelisatie en heiliging. De vraag doet zich hierbij voor of die visie ons van Boven wordt aangereikt of dat we daar zelf iets aan moeten bijdragen of die juist helemaal zelf moeten ontwikkelen.

In de voorbeelden van Mozes en Nehemia zien we zowel een visie die van Godswege wordt geschonken als een visie die door Nehemia zelf schijnt te worden ingevuld. Bij Paulus zien we dat hij gewoonlijk zelf een visie ontwikkelt, maar dat God er af en toe in ingrijpt (tot 3x toe in Handelingen 16). In Romeinen 15 schrijft hij dat zijn taak in zijn werkgebied in vooral Turkije en Griekenland erop zit. (: 26) Dan heeft hij al uitgelegd dat hij daar overal het Evangelie heeft verspreid, maar alleen op plekken waar dat nog onbekend was. (: 19,20) Uit zijn woordkeuze kun je opmaken dat zijn eigen inzicht en initiatief een grote rol speelde.

Een visie komt meestal – lijkt me - zowel van Boven als van beneden. We bouwen een visie op, maar er is pas sprake van een Christelijke visie wanneer deze gefundeerd is op de Bijbel. God kan ook dromen en visioenen geven om ons te leiden (Handelingen 2). Hij kan ons door zijn Geest de weg wijzen (bijvoorbeeld Filippus en de eunuch uit Ethiopië). Maar ook ons inzicht speelt mee. We lezen vaak in de Bijbel: “Wij besloten ..., wij deden, ...” In Handelingen 19: 21 lezen we van Paulus die via een bepaalde route naar Jeruzalem wil en daarna naar Rome. Hij neemt tal van dergelijke besluiten. Logisch nadenken mag in ons werk niet ontbreken.

Als we nu eens een visie helemaal op eigen initiatief ontwikkelen? Dat is prima, wanneer dat duidelijk vanuit ons geloof voortkomt. Mochten we het niet helemaal goed zien, dan zal God ons dat duidelijk maken, zoals bij Paulus tijdens zijn tweede zendingsreis. Dan geldt voor ons de belofte uit Spreuken 16: 3”. “Vertrouw bij je werk op de Heer en je plannen zullen slagen.”

7. *Liefdevolle gemeenschap*. Zo moet een kerk zijn. Liefdevol in onderling contact. Ze vormt een alternatieve familie, een plaats waar mensen zich veilig voelen en waar vrede heerst. De vraag is alleen: Kun je dat actief bevorderen? Of hebben onze inspanningen geen of maar weinig zin?

Over de liefde spreekt de Bijbel in de vorm van een gebod. Je moet liefhebben. Maar als dat een gebod is, dan ligt daar een persoonlijke verantwoordelijkheid. Dat heeft invloed op het getuigenis van de kerk in de wereld. “Aan jullie liefde voor elkaar zal iedereen zien dat jullie mijn leerlingen zijn.” (Johannes 13: 35) In 1 Johannes 3: 17 vinden we hoe we moeten liefhebben: “Hoe kan Gods liefde in iemand blijven die meer dan genoeg heeft om van te bestaan, maar zijn hart sluit voor een broeder of zuster die hij gebrek ziet lijden?”

We kunnen zeker de onderlinge contacten bevorderen. Breng mensen met elkaar in contact, in de samenkomsten, groepen, studies, bij bezoeken, door taken aan hen toe te wijzen enzovoorts. Onbekend maakt onbemind. Regel de onderlinge zorg goed, zodat niemand wordt overgeslagen. Liefde is meer dan een emotie. Het is een positieve en humane levenshouding. Die kun je inderdaad actief bevorderen.

8. *Bewogen evangelisatie*. Dit gezondheidskenmerk gaat over de kerk die naar buiten treedt in Woord en daad. Wat merkt een buitenstaander van gelovigen? Ideaal is, dat hij iets van Jezus in hen ontdekt. Dus moeten we niet naar onszelf kijken, maar naar het voorbeeld van Jezus. Dan weten we hoe we moeten handelen.

Titus 3: 8 is duidelijk. "... Opdat zij die op God vertrouwen zich erop toeleggen het goede te doen." In de Brief van Jakobus gaat het over geloof dat zonder de bijbehorende werken dood is. (2: 17) Goed doen is geen aardigheidje, maar een onderdeel van ons geloof. Dat goede is niet exclusief voor onze eigen groep, maar voor allen die in nood verkeren. Dat was het voorbeeld van Jezus.

Tot vijfmaal toe gaf Jezus een zedingsbevel in de Evangelien. Trouwens, Hij stuurde zijn volgelingen er ook op uit om overal het Goede Nieuws te brengen net zoals Hij dat deed. Evangelisatie is niet voor een enkele hobbyist of een bijzonder begaafde spreker. Het is de taak van alle gelovigen. Net zomin als iemand zich kan onttrekken aan het gebod om lief te hebben, kan hij doen alsof hij persoonlijk niets met het zedingsbevel van doen heeft.

Als de gelovigen zich samen inzetten, gaat daar iets van uit. Dat kunnen we ook actief bevorderen. Onze inspanningen kunnen ertoe leiden dat anderen het geloof vinden. Onze slapheid kan betekenen dat sommigen verloren gaan. Dat zei God tegen Ezechiël (bijvoorbeeld in Ez. 33: 7,8). Het is ook van belang dat het 'bekeren' van mensen niets slechts in de passieve vorm, (bekeerd worden) maar ook actief gebruikt wordt. (Bijvoorbeeld Marcus 1: 15, Handelingen 20: 21; 26: 18, Openbaring 2: 5) Evangelisatie is een zaak van iedereen in de kerk.

Slotsom: De onderscheiden gezondheidskenmerken voor kerken liggen verankerd in het Woord van God en vereisen alle een actieve instelling. Wij zijn in staat de kwaliteit van de gemeente te bevorderen en het aantal kerkleden te laten toenemen. Dat tot op een zekere hoogte, althans. Ieder krijgt in zijn werk te maken met tegenslag, tegenstand en zonden die veel goeds bederven. Maar in dat alles geldt dat slapheid niet en gelovige activiteit wel een zegen ontvangt.

*1 Zie A.J. Krol, Gemeentegroei compleet, Gideon, Hoornaar, 2001

Hoofdstuk 3 Een kritische kijk op Gemeentegroei

Brengt Gemeentegroei ons op dwaalwegen? Heerst de sociologie over de theologie en heerst de wetenschap over de Bijbel? Dat wordt soms ingebracht tegen deze beweging. Dit verwijt is niet terecht, maar Gemeentegroei gaat ook niet geheel vrij uit.

Wat is de Gemeentegroei? Het is een losse beweging die over haar hoogtepunt heen lijkt te zijn. Ze begon als een stroming in zending en missie, gebouwd op enkele vernieuwende inzichten van dr. Donald MacGavran (als zending werkzaam in India). Nadat hij de School of Church Growth had gesticht in California (V.S.) werden zijn inzichten toepasselijk gemaakt voor lokale kerken. Na enige tijd voegde deze opleiding zich bij het Fuller Theological Seminary (Pasadena, Calif., V.S.). MacGavran, en vooral zijn medewerker dr. C. Peter Wagner, schreven populaire boeken over gezond kerkzijn. Ze belegden ook predikantenconferenties over dat onderwerp. Dat werd: Gemeentegroei-internationaal. In de jaren '80 en '90 deden een aantal grote kerken die snel groeiden opgeld. Toen verschoof de aandacht van Gemeentegroei naar die inspirerende modellen, bijvoorbeeld de Willowcreek Community Church (nabij Chicago) en de Saddleback Church in Orange County, Californië), kerken in Zuid-Korea, Colombia, Nigeria en Singapore. Die belegden grote conferenties om hun visie aan mensen uit de hele wereld door te geven. Daarmee versnipperde Gemeentegroei.

Gemeentegroei beweegt zich op het terrein van wat in de theologische studie 'Praktische Theologie' heet. Er kwamen tal van populaire boeken en conferenties, maar zonder een brede, academische verdieping. Men bleef steken in de eigen populariteit. Maar haar inzichten waren verrassend, ze gaven veel goeds mee aan talloze geestelijke leiders en wat ze leerde was in grote lijnen Bijbels.

Flaters zijn er toch ook geslagen. Ik noem er enkele. Dat maakt duidelijk dat niet alle kritiek op Gemeentegroei ongegrond is. Steekhoudende kritieken hebben o.a. te maken met de zwakke Bijbelse fundering van de gedachten van Gemeentegroei (1), het kritiekloos jongleren met getallen (2), de lessen over 'homogene eenheden' (3), de idee van 'groei-automatismen' (4), de vraag of levensheiliging vooraf moet gaan aan de doop (5) en tenslotte een aantal zaken die ik samenvat onder het hoofdje: subjectivering (6). Die punten gaan we stuk voor stuk na.

1. *Zwakke Bijbelse fundering.* Dit gold vanaf het begin. Sommige lessen van de brede Gemeentegroei-beweging wekten de indruk menselijk vondsten te zijn, die als een soort nieuwe geestelijke wet moesten gelden. Die werden soms inderdaad door sociologische studies ondersteund. Maar niet alles was in overeenstemming met de Bijbel. Dat riep dus achterdocht op.

Vanaf de beginperiode waren er ook auteurs die hun best deden een samenhangende Gemeentegroei-theologie op te zetten. Maar dat was een kleine minderheid. Er heeft nooit een algemeen geldige 'leer' van Gemeentegroei bestaan. Ze gedijde overwegend in behoudende protestantse- en evangelische groeperingen, waar haar ideeën ook goed bij pasten.

Nu staat niet alles wat we vandaag de dag nodig hebben in de Bijbel. Bijvoorbeeld als het gaat om de mate waarin de drukte in de samenkomsten de toeloop van nieuwe bezoekers kan hinderen, hoe je het best kunt handelen met meertalige diensten, hoe je andere culturen tegemoet treedt, welke vorm van prediking het best aanslaat, hoe je moet evangeliseren, hoe je het pastoraat aan slachtoffers van seksueel geweld moet aanpakken en nog veel meer. In dergelijke gevallen kan Gemeentegroei veel bijdragen. Maar ook dan moet je zoeken naar de Bijbelse uitgangspunten.

2. De *'algebra'* van Gemeentegroei. Vooral in de jaren '70 en '80 werd veel nadruk gelegd op het maken van kerkelijke 'toekomstprojecties' uitgaande van de aantallen leden en bezoekers aan de erediensten. Daarop werden trends en prognoses gebaseerd. Daar kun je Bijbels weinig tegen inbrengen, behalve dan dat de werkelijkheid meestal anders is dan zo'n prognose. Getallen zeggen veel, maar zijn onbetrouwbaar als gids voor de toekomst. Er was nog een ander bezwaar ook tegen deze aanpak. De mammoetkerken in de wereld werden de grote voorbeelden, terwijl het zeer de vraag is of die in staat zijn goede geestelijke leiding te geven over de grote aantallen mensen die ze trekken. 'Groot is de norm' kun je zeker niet vanuit de Bijbel concluderen.

Zeer grote kerken hebben – door hun massaliteit - vaak meer moeite nieuwkomers goed te laten integreren en om alle leden zoveel mogelijk in te schakelen in overeenstemming met hun gaven en talenten. Zulke kerken trekken door hun massaliteit de aandacht en ze ontvangen veel bezoekers. Maar ze zijn log en onoverzichtelijk, wat het onderlinge contact niet ten goede komt.

Die cijfermatige aanpak is ook bij Gemeentegroei 'uit de mode'. Misschien is die momenteel zelfs te rigoureus buiten beeld geraakt. Getallen zijn - ter begeleiding van visiedocumenten - heel nuttig. Ze geven aan of we de gestelde doelen halen. Getallen zijn niet fout. Lees maar over de aantallen Israëlieten na de uittocht uit Egypte. Je hebt inzicht in aantallen nodig om een volk of een kerk te leiden. Maar getallen zijn geen wetten en geen dwangbuis.

3. *Homogene eenheden*. Kerken hebben vaak een bijzondere aantrekking op bepaalde groepen in de maatschappij, bepaalde culturen, taalgroepen of een bepaalde sociaal-economische maatschappelijke laag. Dit bracht sommigen ertoe het ideaal na te streven van kerken die

uniek waren samengesteld uit slechts een maatschappelijke groep. Sommige kerken maakten zelfs onderscheid tussen 'hun' specifieke doelgroep en anderen bij de verwelcoming van nieuwe bezoekers. Ze wilden bijvoorbeeld alleen nieuwe leden aantrekken uit de hogere middenstand, of uit de Engelssprekende Amerikanen van Noord-Europese afkomst. Dat riep weerstand op.

Heeft Jezus ooit de Samaritanen geweigerd, of de Romeinen, omdat hij een puur nationale kerk wilde stichten? Terecht werd er kritiek op deze doorgeslagen organisatiezucht gegeven. En meer dan dat. Feitelijk is het strijdig met het Bijbelse beginsel dat het Evangelie alle volken verenigt. Denk eens aan de kritiek van in de Brief van Jakobus op kerken die rijken bevoorrechten boven armen. Denk aan wat er in de Brief aan de Efeziërs staat over de wegevalle scheidsmuur tussen Jood en heiden.

Is dan alle denken over homogene eenheden fout? Nee. We kunnen constateren dat sommige kerken in het bijzonder geschikt zijn voor bepaalde doelgroepen. Daar kunnen ze in hun evangelisatiewerk rekening mee houden. Maar geen enkele kerk is exclusief. Ze moet iets weerspiegelen van de wereldkerk, zoals Jezus die heeft gesticht. Talen en culturen kunnen het moeilijk maken voor mensen van een andere afkomst om zich aan te sluiten, maar ten diepste is elke kerk een inclusief stukje van de wereldkerk. Dat moet ze ook tonen. Geen enkele kerk mag zich opsluiten in haar eigen sociale groep.

Een kerk die mensen buitensluit op grond van ras of natie, houdt op wezenlijk kerk van Christus te zijn. Ze stelt namelijk andere wetten en regels dan Hij. Homogene eenheden kun je gebruiken als advies voor een effectieve evangelisatie, maar niet als regel voor kerklidmaatschap. Daar gingen sommige auteurs van Gemeentegroei over de schreef. Daar kwam hun oppervlakkige omgang met de Bijbel wel heel sterk tot uiting.

De 'leer van de homogene eenheden' vindt haar oorsprong in het meesterwerk van Donald MacGavran: *Understanding Church Growth*. Daar liet hij zien dat mensen zich graag aansluiten bij de kerk, als dat maar niet betekent dat ze culturele en taalkundige barrières moeten nemen. Dat zie je heel sterk in massale bewegingen naar het geloof. Die zijn vaak mono-cultureel. Dat maakt het gemakkelijker om een grote beweging te creëren, vanwege de binding tussen degenen die het aangaat. Maar zodra vanuit zo'n gebeurtenis kerken ontstaan, moeten die boven hun culturele beperkingen uitgroeien.

4. *Groei-automatismen*. De Gemeentegroei-beweging bracht nieuwe inzichten, die de kerken konden helpen. Maar soms was er sprake van zelfoverschatting. Men hoopte bij Gemeentegroei op een nieuwe geestelijke herleving, aangestuurd door haar vernieuwende inzichten.

Het verst ging Christian Schwarz , het bekende gezicht van de Duitse Gemeindewachstum. Hij sprak over 'groei-automatismen'. Zodra je de principes zou toepassen die hij naar voren bracht, was het vrijwel zeker dat er groei op zou volgen. Dat gaat geheel voorbij aan de zonde in individu en maatschappij, aan Gods wil die zich niet laat beperken door onze veronderstelde wetmatigheden, aan Gods tijdsplan en ook aan de zonde verborgen in ons allen. Nergens in de bijbel vind je dit 'geestelijke automatisme'. Zegeningen kun je niet afdwingen.

5. Is *levensheiliging* een voorwaarde voor lidmaatschap? Deze discussie begon al naar aanleiding van het meest kenmerkende boek van Gemeentegroei: *Understanding Church Growth* van dr. Donald McGavran. Zijn er voorwaarden verbonden aan de bediening van de doop, of kan ieder die zegt te geloven gedoopt worden? In het voor Gemeentegroei kenmerkende optimisme, meende McGavran dat elke nieuwe gelovige al snel gedoopt kan worden. De levensheiliging zou dan wel volgen. Bij een goede begeleiding zou elke nieuwe gelovige later de Bijbel wel leren kennen en zijn leven op orde gaan brengen.

Anderen vochten zijn optimisme aan. Kun je alcoholisten, fraudeurs en immorele figuren als lid van de gemeente aanvaarden voordat duidelijk een verandering in hun houding optreedt? Dat is geen nieuwe discussie. Is de doop het gevolg van het geloof in de verlossing en is de levensheiliging iets wat daarop moet volgen, of brengt een waarachtig geloof meteen ook vrucht voort in de levenswijze? In dat laatste geval is heiliging een teken van een waar geloof, niet slechts iets wat zich pas later moet manifesteren.

McGavran geloofde vast in de waarde van een goede nazorg van de nieuwe gelovigen, die in het begin nog vol met heidense ideeën en oude gewoonten zitten. Dat is zelfs onvermijdelijk. Geloof kent groei. De nieuwe gelovige heeft daar tijd voor nodig. McGavran geloofde in de kracht van Gods genade. We worden niet behouden vanwege een acceptabele levenswijze, maar alleen door Gods goedheid. Maar dan komt toch de vraag op, of je niet op zijn minst een begin van levensheiliging mag zien bij de nieuwe gelovige.

De discussie over bekering-lidmaatschap-levensheiliging blijft in elke gemeente volop gaande. Kun je mensen als lid aanvaarden die een verwerpelijke levenswijze tonen, omdat je verwacht dat zij zich later zullen verbeteren? Sommige kerken laten een absoluut 'nee' horen. Maar door duidelijke eisen voor het lidmaatschap te stellen, lijken ze een snelle groei onmogelijk te maken. Of toch niet?

Mijn standpunt in dezen is: Je kunt mensen niet als volwaardig kerklid aanvaarden zolang ze in zonden leven waar de tucht voor geldt. Heiliging is bovendien niet iets wat pas een

aanvang neemt na de bekering. Wie Christus aanvaardt als Redder en Heer, heeft al duidelijk gemaakt dat Hij het ook wat onze levensstijl betreft voor het zeggen heeft. Heiliging begint niet na de bekering, maar valt er voor een groot deel mee samen. “Breng liever vruchten voort die een nieuw leven waardig zijn,” zei Johannes de Doper (Matteüs 3: 8; letterlijk: ‘de bekering waardig’). ‘Nieuw leven’ is niet iets wat zich pas na de bekering ontwikkelt. Nieuw leven volgt direct op een waarachtige bekering.

6. *Subjectivistische elementen.* Dat is misschien wel het belangrijkste punt, waardoor velen hun vertrouwen in de opvattingen van Gemeentegroei verloren. Ik noem twee zaken. Ten eerste de massale omarming van ‘geestelijke oorlogsvoering’, waarin C. Peter Wagner de grote voortrekker was. Bepaalde demonen, die hele gebieden of stammen in hun greep houden, moesten uitgeworpen worden. De Bijbel spreekt over zulke demonen, maar niet over de manier waarop ze gesignaleerd of uitgeworpen worden. Dat is louter een gevoelskwestie. De een ziet die zaken anders dan de ander. De een meent dat de veronderstelde boze geesten verdreven zijn, de ander juist niet. Er is geen objectieve maatstaf.

De eerste ‘vondsten’ van Gemeentegroei waren objectief van aard. Je kon bepaalde zaken nuchter constateren en je kon ze aanpakken en zien wat er daarop gebeurde. Maar subjectivistische elementen zijn onzeker, afhankelijk van de persoon en niet objectief vast te stellen. Dat brengt als het ware elke groep die zo te werk gaat in gevaar. De uiteindelijke maatstaf is nu geworden: mijn individuele gevoel. Dat verschilt per definitie van de gevoelens van anderen. Ik ben daarom een sterk voorstander van objectieve maatstaven voor het welzijn van een kerk (of een christelijke organisatie).

In Noord- en Zuid-Amerika verschoof binnen de kringen van Gemeentegroei de aandacht zeer sterk naar ‘geestelijke oorlogsvoering’ en het uitwerpen van geesten. Maar dat leverde ook veel kritiek op, en een zekere mate van ontbinding van Gemeentegroei.

In Duitsland was de grote kracht in Gemeentegroei Christian Schwarz. Hij had met zijn vader de kenmerken van gezonde gemeenten opgesteld. Maar beiden vreesden dat de manier waarop C. Peter Wagner zich uitdrukte in zijn boek “Your Church can Grow - Seven Vital Signs of a Healthy Church” niet goed over zou komen buiten de orthodoxe kringen in de Duitse Volkskerk. *1 Wagner zei: Een duidelijke leer is een must voor groei. Maar ‘bijbelgetrouwheid’ was een woord dat de orthodoxe Christenen graag gebruikten om zich af te zetten tegen andere groepen in de kerken. Hoe kon je dat anders zeggen, zodat de minder behoudende delen van de Deutsche Evangelische Kirche zich er ook in konden vinden?

Schwarz veranderde 'een duidelijke leer' in: 'Hartstochtelijke spiritualiteit'. Dat is niet (geheel) onwaar, maar daarmee is een objectieve aanduiding veranderd in een subjectieve. Het gaat er niet meer om of de leer Bijbels is, maar of iemand er een bijzondere emotionele lading aan kan toekennen. Dit was een verandering, niet op grond van wetenschappelijke of filosofische inzichten, maar op grond van kerkpolitieke overwegingen. Vrijzinnige predikanten konden nu opeens de inzichten van Gemeentegroei goed waarderen.

Daarmee was ook in de Europese Gemeentegroei-beweging een zeer subjectivistisch element binnengeslopen. Dat heeft de kracht van de beweging een deuk opgeleverd.

'Terug naar de Bijbel' hoorde tot de oorspronkelijke uitgangspunten van Gemeentegroei. Toen werd veelal de boodschap: 'We willen iets bijzonders ervaren...' Dat trok eerst wel de aandacht, maar dat heeft deze beweging in veel landen de das omgedaan.

*1 'Your Church can Grow – Seven Vital Signs of a Healthy Church' geschreven door dr. C. Peter Wagner (Ventura, 1984), is - naast 'Understanding Church Growth' - het meest invloedrijke boek van de Amerikaanse Gemeentegroei-beweging.

Hoofdstuk 4   Struikelblokken voor de groei van de gemeente

Het is niet simpel om de lessen van Gemeentegroei in praktijk te brengen. Oude gewoonten, tegenstrijdige belangen van groepen in de gemeente, kerkorden, luiheid, de gewoonte om overall compromissen over te sluiten, verkeerde inzichten, menselijke zwakheid, gebrek aan leiderschap, dat alles kan de groei in de weg staan. Naast die interne factoren zijn er ook omgevingsfactoren die invloed op ons hebben. Hoe verandert de maatschappij? Welke behoeften leven daar? Welke overtuigingen?

Het zal voor ieder duidelijk zijn dat de kerkelijke gewoonten in veel gevallen behoorlijk verschillen van het model van het Nieuwe Testament. In het N.T. zien we (1) de inschakeling van velen in de eredienst, de huidige praktijk is: uitschakeling van de meeste gelovigen; in het N.T. zie je dat er gevoeligheid bestaat voor de (2) effectiviteit van de eredienst, ook met het oog op de niet-gelovige bezoekers. Dat element lijkt geheel uit beeld te zijn verdwenen. Ik zal die punten nader behandelen.

Daarnaast zien we ook een verre gaande (3) professionalisering van het predikambt. Priester en dominee zijn geen natuurlijke vertegenwoordigers van de gemeente, maar vrucht van een theologische opleiding. Die opleiding staat mijlenver boven/buiten de leefwereld van de gemeenteleden. Dat scheidt dikwijls een afstand tussen gemeente en predikant. Ook dat bestond niet ten tijde van Jezus en de apostelen.

Niet alles wat anders is dan wat we in de Bijbel lezen, is fout. Soms sta je voor nieuwe uitdagingen. Bovendien hoeven we niet alles na te doen wat er destijds gebeurde. Alleen wat als regel gegeven wordt, moeten we nakomen. Daartoe behoren bijvoorbeeld:

1. Inschakeling van de gelovigen in eredienst en geestelijke arbeid. Dat is een wezenlijke zaak. De gelovigen hebben de Heilige Geest ontvangen en samen beleven en verbreiden ze hun geloof. Let erop dat in het Nieuwe Testament allerlei taken, die in de meeste kerken aan 'specialisten' toevallen, door alle gelovigen werden vervuld (collectief; dus samen). Doop, avondmaal, het geven van een zegen, gebed, preek en nog meer. Die taken waren verre van exclusief. De instructies in 1 Korintiërs 14 voor inschakeling van de gelovigen zijn zeker ook van belang voor ons. In grote samenkomsten moet je – omwille van de tijd, de verstaanbaarheid en de beheersbaarheid – beperkingen in de participatie aanbrengen. Maar als het goed is heeft de kerk ook gebeds- en studiebijeenkomsten waarin iedereen volop kan participeren. "Laat de dominee het maar doen..." is Bijbels gezien een ernstige afwijking.
2. Effectiviteit van de eredienst. We vinden in 1 Korintiërs 14: 24 een aanwijzing daarvoor. Je kunt een chaotische samenkomst hebben, waardoor de ongelovige bezoeker in de war raakt. Beter is het ervoor te zorgen dat hij alles begrijpt en zelfs het geloof vindt. Je kunt dit veralgemeniseren: de eredienst moet goed over komen op buitenstaanders. Wanneer er te veel elementen inzitten, die zij niet kunnen volgen, jaag je hen bijna weg. Of het nu de oude Latijnse mis betreft of de vaste liturgie in protestantse kerken, ze zijn te veel afgestemd op gelijkgezinden, maar vaak onbegrijpelijk voor buitenstaanders.

De kerk is begonnen als een zendingsbeweging. Ze was er altijd op uit om het geloof aan anderen door te geven. Een open, uitnodigende eredienst is een uiting van wat Jezus zijn volgelingen heeft bijgebracht.

3. Een verplichte academische vorming voor predikanten? Dat is voor velen bijna een wet. Maar er is geen Bijbelse basis voor. In het Nieuwe Testament werden nieuwe werkers door Jezus of de apostelen opgeleid, of ze werden gevormd in hun eigen gemeente. Pas later kwamen er theologische opleidingen, die echter gedurende eeuwen niet een exclusieve plaats hadden als de enige leveranciers van kerkelijke werkers. Veel oudsten,

predikanten en evangelisten deden het kerkenwerk naast hun beroep, zoals dat ook onder de Joodse rabbijnen het geval was.

Er is altijd een behoefte aan goed geschoolde leiders. Theologisch onderwijs behoudt altijd een taak. Maar er is een probleem met de academisch gevormde leider. Het gebeurt vaak dat hij niet goed te volgen is voor zijn gehoor. Hij/zij leeft met andere vragen dan de gemeenteleden. De studie heeft hem/haar niet slechts gevormd, maar ook een beetje misvormd. Vaak verwijderd de theologische wetenschap zich ver van het geloof van de gemeente. In hoeverre is een theologische opleiding dan nog zinvol? Kennis kan goed zijn, maar verkeerde kennis is vergif voor de gemeente.

Er is een behoefte aan degelijk gevormde leiders (maar niet aan leiders die exclusieve dingen doen) en ook willen veel leiders zich verder verdiepen in Bijbel en geloof. Maar een opleiding duurt lang en is duur. Om alles beter te laten verlopen moet de gemeente haar taak beter aanpakken. Een groot deel van de praktische kant van een opleiding kan daar al plaatsvinden. Iemand kan best in eigen gemeente een gedegen kennis van de Bijbel opdoen, kringen leren leiden, zich bekwamen in pastorale zorg en evangelisatie en spreken in het openbaar. Wie daarna aan een theologische opleiding begint, heeft al veel in huis. Lukken die taken hem in de gemeente niet, dan moet hij niet aan die studie beginnen. Hij is er niet geschikt voor.

De opleiding zou dicht bij de gemeente moeten plaatsvinden. Als je predikanten wilt opleiden, laat ze dan het werk van een predikant doen. Als je voetballers opleidt, laat je ze toch ook voetballen? De basis voor de theologische opleiding moet minder academisch en meer praktijkgericht zijn. Een academische opleiding levert professoren af, maar geen predikanten. De theologische opleidingen, zoals wij die normaliter kennen (vooral in de Westerse wereld) sluiten niet aan op de behoeften van de kerken.

De voorgaande punten werden uitgebreid behandeld door onderzoekers van Gemeentegroei en meer in het algemeen: door de godsdienstsociologie. Het is interessant en veelzeggend om te bemerken dat de adviezen die zij geven veelal Bijbels zijn. Dat komt doordat de Bijbel een zeer praktisch boek is, afgestemd op de menselijke praktijk. Dat merk je ook aan de wetten van Mozes, bijvoorbeeld. Weinig religieus en weinig cultureel bepaald, maar gewoon praktisch en rechtvaardig. Dat zijn kenmerken van ons geloof!

Kerkorden en kerkelijke gewoonten en gebruiken verworden vaak tot een soort wet, een kleine bijbel naast de grote Bijbel. Maar kerkorden leggen vast wat er is en maken daar regels voor. Kerkorden bieden geen kritische kijk op het kerkelijke leven, maar zijn bevestigend van aard. Voor orde binnen de kerk zijn ze waardevol, maar als gids voor

geestelijke vernieuwing zijn ze niet van erg grote waarde. Kerkorden zijn erg 'naar binnen' gericht, terwijl de originele 'beweging van Jezus' sterk 'extrovert' was. Wil je de kracht, spontaniteit en het groeipotentieel van de vroege kerk terug? Vind dan je voorbeeld in de Bijbel.

Natuurlijk kun je niet zeggen dat ieder met oog voor Gemeentegroei achter alle adviezen staat die ik geef. Er zijn verschillen van inzicht. Maar ik geef je dit ter overweging mee. Ik meen dat deze adviezen kunnen bijdragen aan een sterkere kerk en aan de verbreiding van het evangelie wereldwijd. Dat is toch wat we allen willen?

Nawoord

We begonnen met de vraag: Kun je iets doen aan de kwaliteit en groei van de kerk? Het antwoord luidt positief. We hebben dat bekeken vanuit de diverse aspecten van het kerkelijke leven/geestelijke arbeid. We zagen dat Gemeentegroei in haar adviezen doorgaans behoudend protestants-evangelisch is en dat haar adviezen Bijbels te verantwoorden zijn. Maar ook Gemeentegroei zelf bekeken we kritisch. Niet alles wat er blinkt is goud. Net als met elke preek moeten we ons voortdurend afvragen: Klopt dit met de Bijbel? Een terugkeer naar Bijbelse beginselen maakt de kerk praktischer, aantrekkelijker en overtuigender. Dat is onze diepste wens.

Ik heb duidelijk stelling genomen voor een objectieve vorm van Gemeentegroei, ingebed in een Bijbelse theologie. Dat is een waardevol hulpmiddel voor iedereen die geestelijke leiding moet geven. Dat merk ik wereldwijd. Predikanten, evangelisten, oudsten en leiders van clubs en kringen krijgen er een hulpmiddel mee in handen dat hen helpt om hun werk beter op te zetten, betere leiders te worden en zelfs visionaire krachten in Gods wereldkerk.